

NOTE LEXICOGRAFICE

ION MĂRII*

Precizare: Prezentele note lexicografice fac parte dintr-un serial de astfel de texte lingvistice. Direct, aceste note, în secțiunea a II-a, cea consacrată *observațiilor*, se referă, critic (și nu criticist), la MDA; indirect, însă, ele vizează, desigur, și reredactarea, pe sau în baza fișierului marelui nostru dicționar academic, ca DLR (serie nouă) a DA sau, riguros și (foarte) adevărat, a DA ms, lucrare lexicografică academică integral redactată și revizuită (din păcate chiar și ideologic) prin efortul lexicografilor clujeni (în perioada 1942–1952) și a celor bucureșteni (în perioada 1949–1952). Această versiune, finalizată în anul 1952, a DLR academic nu a fost, din motive extralingvistice (= politico-ideologice), publicată, fapt pentru care acest dicționar, aflat în manuscris la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” din București, este cunoscut (și citat), de către specialiști, prin sigla DA ms sau, mai rar, de către redactorii DLR (serie nouă), prin sigla DA-bază, pentru că, în anul 1959, când DLR-ul pușcariu se reia, DA ms este folosit ca bază în redactarea (începând cu litera *M*) a DLR, serie nouă, de către lexicografii bucureșteni, clujeni și ieșeni ai celor trei institute de specialitate ale Academiei Române (pe atunci, Academia Republicii Populare Române). Să mai precizăm (și aici) că, pentru partea din DLR (serie veche) = DA, parte elaborată și publicată sub conducerea reală a lui Sextil Pușcariu, DA ms a constituit și adevărata bază a rescrierii, din păcate, necritice și restrictiv actualizate (= doar neologic) a respectivelor articole lexicografice în insolitul mic dicționar academic (MDA).

Neavând, pentru moment, posibilitatea unei consultări (directe sau indirecte) a DA ms, regretăm profund faptul că, pentru articolele din MDA reproduse în prima parte (= I) a notelor noastre lexicografice, nu am putut să reproducem, integral, și articolele corespunzătoare din DA ms, cele care, aceste articole și nu cele din DA, au fost, cu adevărat, rescrise de redacția MDA. Reproducerea, după articolele din DA, și a acestor articole din DA ms ar fi fost, cu siguranță, foarte instructivă și foarte lămuritoare din multe puncte de vedere.

---

* Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române, Cluj-Napoca, România.

1. CHICI = CLICI

I. Articole lexicografice:

1.1. În DA 1940: 349 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CHICIU** s. a. (Anat.) *Hanche*. – (Banat) Şold [...], coapsă [...] de animal [...]. *Stă cu mânilor în chiciuri*. Com. MICULA şi Petrovici. [...] [Plur. *chiciuri*]”.

1.2. Tot în DA 1940, dar la p. 553, este lucrat următorul articol lexicografic (tot) independent:

„**CLICIU** s. m. *Hanche*. – (Banat, Arad, Bihor, Hunedoara) Spată (la cal DR, V 318); p. ext. şold (DR, V 320). [...]. *Nu-mi sta cu mânilor în clici; prinde şi tu ceva!* (Boiţa, Hunedoara). VICIU, GL. – Identic cu cuvântul *chiciu*, amândouă din sârb. **ključ** «claviculă» (propriu «cârlig, cheie»; cf. bulg. *ključ* «cheie», *klič* «laţ, ochiu»)”.

2.1. În MDA 2001: 492 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chiciu**¹ *sn* [At: LIUBA-IANA, M./ A: nct/ Pl: nct/ E: nct] (Atm) **1.** (Ban) Şold. **2.** Coapsă (de animal)”.

2.2. Tot în MDA 2001, dar la p. 566, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**clici** *sm* [At: PALIA (1581), 133/3/ Pl: ~/ E: srb **ključ**] (Îrg) **1.** (La cal) Spată. **2.** (Pex) Şold”.

3.1. În DELR 2015: 198 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CHICI**¹ s. n. (Ban.) «şold-hanche» 1890. – Et. nes., tc. *kiç* «parte posterioară, fesă, spate, (dial.) picior, crupă» (identic cu *chici*²) Suciuc, IT II, 180 sau ← *clici* (< scr. *ključ* «cheie, claviculă») DA (s. v. *cliciu*), CDER 1761”.

3.2. În DELR 2018: 201 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CLICI** s. m. (Ban., S–V Trans.) «spată (la cal, la porc), şold». – Scr. **ključ** sau vsl. **ključi** «cheie, claviculă»”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa că, în toate cele trei dicționare academice precitate (v., *supra*, I.), cele două forme lexicale regionale **chici** și **clici** sunt, din

păcate, lucrate sub forma a două articole lexicografice *i n d e p e n d e n t e*, considerându-se, astfel, că ele reprezintă în MDA și DELR (nu, însă, vezi *infra*, și în DA) două unități lexicale distincte și nu o singură unitate lexicală (=, tradițional glăsuind, un cuvânt) biformal(ă), cum, absolut corect, sunt ele considerate de Gheție, Mareș 1974: 279, poziția 28: „CLICIU «coapsă»”, forma lexicală **cliciu** (=, actualizată ortografic, **clici**) fiind considerată „cuvânt (=, de fapt, formă)-titlu”, iar forma **chiciu** (=, actualizată ortografic, **chici**), variantă lexicală.

Notă. Pentru prezența în DA 1940 a celor două articole lexicografice independente, vezi observația următoare.

2. În al doilea rând, vom preciza faptul că cele două articole lexicografice independente **chiciu** și **cliciu**, publicate, în volum, în DA 1940 (v., *supra*, I.1.1. și I.2.) au fost tipărite, fragmentar, în decembrie 1929, coala de tipar nr. 22 (articolul consacrat formei-titlu **chiciu**) și, respectiv, în decembrie 1931, coala tipografică nr. 35 (articolul consacrat formei-titlu **cliciu**). Am ținut să facem și această precizare pentru a motiva de ce redacția DA a fost nevoită să redacteze și să publice două articole lexicografice independente, avertizând, însă, în secțiunea consacrată etimologiei, că semnificantul **cliciu** (= **clici**) este „i d e n t i c c u c u v â n t u l **c h i c i u** [= **chici**], a m â n d o u ă d i n s â r b. **k l j u č** [...]” (cu spațierea și parantezele n. – I. M.), avertisment lexicologic și lexicografic de care au ținut seama marii filologi și lingviști Ion Gheție și Al. Mareș (v., *supra*, observația de sub I.). Din păcate și de neînțeles, avertismentul redacției pușcariene nu a fost luat în seamă de redacțiile MDA și DELR.

Notă. În ceea ce ne privește, vom spune, referitor la DA, că n-am înțeles de ce, în locul avertismentului, nu s-a redactat și publicat (ca în alte asemănătoare cazuri) un articol lexicografic *recuperator* sau *î n t r e g i t o r*, articol pentru care vezi în mod special Mării 2021: 143–163.

3. În al treilea rând, în privința articolelor lexicografice independente din MDA 2001 (v., *supra*, I.2.1. și 2.2.) vom observa următoarele:

3.1. N-am înțeles de ce formele-titlu **chiciu** și **cliciu** din DA sunt ortografiate, una, **chiciu**¹, iar a doua, **clici**?!

Notă. Tot ca pe vremea redactării DA, sunt ortografiate și omonimele **chiciu**², **chiciu**³ (v. MDA 2001: 492).

3.2. N-am înțeles de ce, în cazul ambelor articole, se menționează informația „A: nct” = „accentul necunoscut” de vreme ce formele lexicale în discuție sunt, în realitate, monosilabice, dar ortografiate, în DA, bisilabic?!

3.3. Pluralul formei **chici** nu este necunoscut din moment ce în DA 1940: 349 (v., *supra*, I.1.1.) el este clar indicat: **chiciuri**.

3.4. Forma lexicală **clici** nu este de genul masculin (cum tot așa apare și în DA 1940: 553 și în DELR 2018: 201) având pl.: *clici*, identic cu singularul, *ci*, după o rapidă documentare realizată de noi (cu ajutorul bunilor noștri colegi Nicolae Mocanu și Veronica Vlasin, cărora le mulțumesc și pe această cale), forma lexicală **clici** este de genul neutru, având pluralul: *cliciuri*, cum rezultă, clar, din ALR II 1940, MN, p. 41 [2221]/ punctele cartografice 95 (plural confirmat și de N. Mocanu, originar din celebra localitate „Scărișoara–Câmpeni”), 310; ALR I 1938, h. 56/ punctul de anchetă 87; NALR–Ban. 1980, h. 133 (în toate punctele de anchetă în care s-a răspuns cu forma lexicală **clici**, pluralul este numai *cliciuri*).

3.5. Neținând seama de avertizarea etimologică din cadrul articolului lexicografic consacrat formei lexicale **cliciu** în DA 1940: 553, redacția MDA indică pentru forma lexicală **chiciu**¹ (= **chici**¹) „E: nct” =, adică, etimologie necunoscută.

4. În al patrulea rând, în ceea ce privește redacția DELR surprinde (neplăcut, desigur) redactarea și publicarea, precum redacția MDA, tot a două articole lexicografice independente, chiar dacă, pentru etimologia formei lexicale **chici**¹, este menționată, după soluția (căci este, desigur, și aceasta o soluție etimologică): „et. nes.” (= „etimologie nesigură”), și (pe primul loc chiar) soluția avansată de „Suciu, IT II, 180” (=, în abrevierea utilizată de noi, Suciu 2010: 180), soluție propusă încă din 2006 (v. Suciu 2006: 43–44) și care, această soluție, o considerăm total neconvingătoare; rom. **chici** nu are nimic de-a face cu tc. **kiç**.

5. În al cincilea (și ultimul) rând, încheind această notă lexicografică, vom (mai) spune că redacția ieșeană a DLR, s. n., litera C va trebui să redacteze, considerăm, un singur articol lexicografic, cu forma-titlu **clici** și variantele lexicale **chici** + **cluci** (formă lexicală înregistrată de Sever Pop în ALR I 1938, h. 56/ punctul de anchetă 87 = localitatea Săvârșin). Notată fonetic, în (tran)scrierea fonetică promovată de autorii ALR, *cluś* (pl.: *cluśuri*), această formă a fost reținută (pe bună dreptate) de Gheție, Mareș 1974: 279 ca o altă variantă lexicală a formei-titlu **clici**. L i t e r a l i z a t ă corect, ea trebuie ortografiată *cluși* (și nu *cluș*, cum, greșit, o literalizează CADE 1931, s. v. și Gămulescu 1974: 114), iar, l i t e r a r i z a t ă (tot corect), **cluci**.

2. CHILĂVÎȚĂ

I. Articole lexicografice:

1.1. În DA 1940: 353 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CHILĂVÎȚĂ** s. f. (Oltenia, Banat) (*Petite*) *bêche*. – Casmă (VÂRCOL), săpuță (Delta, Banat, VICIU, GL.), sapă ocnațească ascuțită, cu coada scurtă (LIUBA-IANA, M. 46). Cf. H. XVIII 142. [Și: **chiloviță** s. f. = unealtă de săpat pământul pietros, c i o c a n, g h e u n o i u (Conop, Arad). Com. ITTU,

(+ *chilom*) **chilomiță** s. f. = târnăcop cu două părți, una lată și una ascuțită. CONV. LIT. LIV 165”.

1.2. Tot în DA 1940, dar la p. 357, sunt lucrate (și) următoarele articole lexicografice de trimitere:

1.2.1. „**CHILOMIȚĂ** s. f. v. **chilăviță**”.

1.2.2. „**CHÍLOVIȚĂ** s. f. v. **chilăviță**”.

2.1. În MDA 2001: 494 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chilăviță** *sf* [At: DA/ V: ~lov~, ~lomi~/ Pl: ~țe/ E: **chilev** + -iță] (Olt; Ban) 1 Cazma. 2–3 (Șhp) Sapă (mică). 4 Sapă de mină, ascuțită, cu coada scurtă. 5 Unealtă de săpat pământul pietros. 6 Târnăcop cu două părți, una lată și una ascuțită”.

2.2. Tot în MDA 2001, dar la p. 495, sunt lucrate (și) următoarele articole lexicografice de trimitere:

2.2.1. „**chilomiță** *sf* vz **chilăviță**”.

2.2.2. „**chiloviță** *sf* vz **chilăviță**”.

3. În DELR 2015: 201 este lucrat următorul articol lexicografic:

„**CHILĂVIȚĂ** s. f. (Olt., Ban.) «cazma; sapă mică folosită în minierit; târnăcop – petite bêche» 1885, var. (Mehed.) *chilaviță*, (Arad) *chiloviță*, *chilomiță*.

Scr. *kilavica* «ciocan de minerer» // ← *chilău* «ciocan» CDER 1776; et. nec. DA”.

II. Observații:

1. În primul rând, n-am înțeles și nu înțelegem nici acum când redactăm această notă lexicografică de ce, în MDA 2001: 494 (v., *supra*, I.2.1.), pentru „prima atestare a cuvântului-titlu”, a fost menționat DA și nu cea mai veche dintre sursele citate de redacția pușcariană a marelui dicționar academic?!

Notă. Referitor la norma metodologică adoptată de redacția micului dicționar academic în indicarea, absolut necesară, a primei atestări a „cuvântului-titlu” (v., pentru cea de a treia secțiune a structurii unui articol lexicografic independent, MDA 2001: IX), considerăm (cum am mai precizat și altă dată) că este greșit a menționa tot prima atestare a formei-titlu și în cazul (foarte frecvent al) cuvintelor literare și/sau regionale care, pe lângă forma-titlu, prezintă și o altă formă lexicală sau (adesea) alte forme lexicale cu statut lexicografic de variantă/e lexicală/e dintre care nu forma aleasă drept titlu al articolului lexicografic, ci varianta (în cazul cuvântului biformal) sau una dintre variante (în cazul cuvântului multiformal) constituie [evident, pe sau în baza surselor citate în DA, DA ms și DLR, s. n.] prima

atestare a cuvântului bi- sau multiformal. În toate aceste cazuri, c o r e c t a procedat *Dicționarul etimologic al limbii române* (v., în acest sens, DELR 2011: XXII, 9.2.2.).

2. În al doilea rând, vom observa că varianta lexicală **chiloviță** din DA (v., *supra*, I.1.1.) și din DELR (v., *supra*, 3.), cu accentul pe prima silabă, este redată g r e ș i t prin formula: „~lov~”. Corect trebuia menționată forma lexicală în întregime: **chiloviță** =, adică, ortografiat normal, **chiloviță**.

3. În al treilea rând, vom observa că, pe de o parte, în DA 1940: 353, nu este menționată nicio formă de plural, iar, pe de altă parte, în MDA 2001: 494 se indică pluralul „~țe” = *chilăvițe*, formă care, trebuie precizat, în ALR II 1956, vol. I/ h. 27 = *Târnăcop* a fost înregistrată de Emil Petrovici în punctul de anchetă 2 (= Pecenișca): *kilăviță* =, literarizat, *chilăvițe*, formă identică (în rostirea locală) cu forma de singular: *kilăviță* = **chilăviță**. În celelalte două puncte cartografice (tot din Banat), în care a fost înregistrat regionalismul în discuție, s-a consemnat forma de pl. (redată de noi literarizat): *chilăviți*, pentru sg. **chilăviță**/27 (= Glimboca), **chilăviță**/29 (= Secășeni).

Notă. Pentru alte informații referitoare la cele trei localități bănățene anchetate de Emil Petrovici, v. Petrovici 1988: 1, 12, 15.

4. În al patrulea rând, vom observa că redacția DA nu propune, pentru forma-titlu, nicio etimologie. Este etimologizată doar varianta lexicală **chilomîță**, explicată prin contaminarea formei-titlu cu cuvântul **chilom**.

Redacția MDA consideră că, etimologic, **chilăviță** ar fi un derivat lexical de la cuvântul **chilev** + sufixul diminutival *-iță*. Câtă vreme baza derivatului (adică termenul **chilev**) nu se regăsește în MDA (și nici în DA), această etimologie trebuie abandonată. Etimologia exactă este dată, însă, de DELR (v., *supra*, I.3.). Pentru etimonul „propus de comisia de revizie a DELR”, propunere evidențiată grafic printr-un cerculeț plasat la sfârșitul menționării soluției, a se vedea, însă, și ALR II 1956, I, h. 27/ punctul de anchetă 25, punct de anchetă ce reprezintă graiul sârbesc vorbit în localitatea bănățeană Carașova, unde, pentru „târnăcop”, s-a răspuns *kilavița* (v. și Petrovici 1935: 133).

5. În al cincilea (și ultimul) rând, vom mai preciza că forma lexicală **chilăviță**, menționată de DELR 2015: 201 (v., *supra*, I.3.) ca variantă lexicală, a fost înregistrată și în ALR II 1956, I, h. 27/29 (v., *supra*, observația 3.).

3. CHILÍ = P I L Í

I. Articol lexicografic:

1. În DA 1940: 354 este redactat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**CHILÍ** vb. IV^a (ș. d.) v. **pili** ș. d.”.

2. În MDA 2001: 494 este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**chili** v vz **pili**”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom preciza că forma lexicală **chilí** din DA și MDA nu este (folosindu-ne de o frecvență exprimare promovată, în lexicografia noastră academică, de redacția DA) decât „rostirea dialectală” (cu *k-* = **chi-** dialectal pentru literarul **pi-**), **generală** și **colectivă**, a cuvântului (dialectal și) literar **pilí** (< **pilă**). În DLR (s. n.), MDA și DELR, formele fonematice dialectale regulate sau legice, literale sau literalizate, inclusiv cele ale cuvintelor numai regionale, nu au, **principial**, statut de variante lexicale, fapt pentru care ele sunt literarizate (în funcție de știința sau neștiința redactorilor).

Spre deosebire de cele trei dicționare academice precitate, redacția DA a acordat, (tot) **principial**, statut de variante lexicale formelor fonematice dialectale, lucrate atât sub articolul subordonator, cât și (precum în cazul discutat în această notă lexicografică) ca articole lexicografice de trimitere (sau subordonate).

Notă. Pentru distincțiile *literal/literar*, *literaliza/lierariza*, *literalizare/literarizare*, *literalizat/literarizat*, v., pe larg, Mării 2004: 70–75.

2. În al doilea rând, vom observa că, rescriind *m e c a n i c* articolul din DA (v., *supra*, I.1.), redacția MDA „acordă” (și nu numai în acest caz) statut de variantă lexicală formei fonematice dialectale **chilí**, redactorul articolului lexicografic subordonator neavând curiozitatea de a consulta DLR 1974: 601, articolul lexicografic independent **pili**¹.

3. În al treilea rând, vom observa că, în DLR 1974: 605, forma lexicală **chili** nu este menționată în articolul lexicografic independent, menționat mai sus, sub observația 2., cum, de altfel, nu este menționată nici în MDA 2003, III: 1049, în cadrul articolului lexicografic *i n d e p e n d e n t* **pili**¹ (și nu **pili**, cum apare în MDA 2001: 494).

4. În al patrulea (și ultimul) rând, vom spune că articolul lexicografic de trimitere: „**chili** v. vz **pili**” din MDA 2001: 494 nu este – prin raportare la articolul lexicografic **pili** din MDA 2003, III: 1049 – decât una dintre numeroasele minciuni lexicografice academice adăpostite de al nostru mic dicționar academic.

4. CHILÍP = C Ă L E Á P

I. Articole lexicografice:

1.1. În DA 1940: 356 este lucrat următorul articol lexicografic *r e c u p e r a t o r*:

„**CHILÍP** s. a. = **căleap**. S p e c. Scul de borangic (Măgurele, în Teleorman, com. OLMAZU)”.

1.2. În DA 1940: 48 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CĂLEÁP** s. a. 1°. *Petit dévidoir*. 2°. *Écheveau*. – (Mold.). 1°. Mic rășchitor (MARIAN), ca de 5–5 1/2 palme [...]. 2°. P. ext. Firele de tort rășchiate, scul, bucată [II 4°], jurebie, jurubiță [...]. (Plur. *-lepe*, *-lepi* și *-leapuri*. MARIAN, CH. 32/ Și: **căleap** [...], **căláp** [...], **căleápă** [...]). – Din turc. **keleb** «rășchitor» (bulg. **кальп** «Flachsdocke zum Spinnen»)”.

1.3. Tot în DA 1940 sunt lucrate și următoarele articole lexicografice de trimitere:

1.3.1. „**CĂLÁP** s. a. v. **căleap**” (p. 31).

1.3.2. „**CĂLEÁPĂ** s. f. v. **căleap**” (p. 48).

1.3.3. „**CĂLÉP** s. a. v. **căleap**” (p. 49).

2.1. În MDA 2001: 495 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chilip** *sn* [At: DA/ Pl: nct/ E: nct] (Reg) Căleap”.

2.2. În MDA 2001: 417 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**căleap** *sn* [At: CREANGĂ, GL./ V: ~lap, ~lapă, ~pă *sf*, ~lep/ Pl: ~e, ~uril/ E: tc: **keleb**] 1 Rășchitor. 2 (Pex) Scul”.

2.3. Tot în MDA 2001 sunt lucrate și următoarele articole lexicografice de trimitere:

2.3.1. „**căláp** *sn* vz **căleap**” (p. 414).

2.3.2. „**călápă** *sf* vz **căleap**” (p. 414).

2.3.3. „**căleapă** *sf* vz **căleap**” (p. 417).

2.3.4. „**călep** *sn* vz **căleap**” (p. 417).

3. În DELR 2015: 109 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CĂLEAP** s. n. (Mold.) «rășchitor mic; scul – petit dévidoir; écheveau» 1868, var. *căláp*, *căleapă* s. f., *călep*, (Teleorman) *chilip*. Tc. *kelep*, (dial.) *kilap*. Var. *căleapă* ← pl. *călepe* (sg. refăcut)”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa, prin comparație desigur, că redacția DA elaborează, motivat, un articol lexicografic independent plus un articol lexicografic

recuperator sau întregitor, pe de o parte, iar, pe de altă parte, redacția MDA, dovedind (ca în atâtea alte dăți) ignoranță lexicografică, elaborează, profund greșit, două articole lexicografice independente, considerând, astfel, că, în realitate, am avea nu o unică unitate lexicală (cum, corect, consideră DA 1940 și DLR 2015), ci două unități lexicale, una (cea de sub I.2.2.) cu patru variante lexicale și etimologia cunoscută, iar o a doua (cea de sub I.2.1.) monoformală, cu pluralul și etimologia necunoscute.

2. În al doilea rând, ne-am întreat și întrebăm de ce, în MDA, forma lexicală **chilip** este considerată, pe bună dreptate, ca fiind regională, iar forma lexicală **căleap** și variantele ei lexicale nu sunt, și ele, tot regionalisme?

3. În al treilea rând, în DA 1940: 356, forma lexicală **căleap** este menționată, absolut corect, ca formă-titlu, dar, în același timp, incorect, ea apărând, dintr-o (considerăm) evidentă greșeală de tipar, și ca variantă lexicală. În locul ei trebuia să fie menționată forma lexicală **căllep**, cum rezultă din articolul lexicografic de trimitere, reproduș de noi sub I.1.3.3.

4. În al patrulea (și ultimul) rând, redacția ieșeană care redactează DLR, s. n., litera C va elabora, desigur, un singur articol lexicografic independent prin recuperarea informației lingvistice prezente în articolul lexicografic recuperator **chilip** din DA 1940: 356 (v., *supra*, I.1.1.) în locul căruia va redacta doar un articol lexicografic de trimitere: **CHILIP** s. n. v. **căleap**.

5. CHIMÉT = C U M Ă T

I. Articole lexicografice:

1.1. În DA 1940: 358 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CHIMÉT** s. m. *Conseiller municipal*. – (Sârbism, la românii din Serbia) Consilier comunal. GIUGLEA-VÂLSAN, R. S. [...]. – Din sârb. **kmèt**, «țăran chiabur; judecător» (v.-sârb. *k̄met* «nobil»). Cf. dubletul c o m i t e, c o n t e”.

1.2. În DA 1940: 975 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CUMĂT** s. m. *Échevin*. – (Sârbism, în Banat) Jurat (H. XVIII 315), consilier comunal (CADE). [...]. [Și: **cumét** Com. A. COCA]”. – Din v. sârb. **kümeti** (azi sârb. **kmet** «frunțăș al satului; jude»; bulg. *kmet* «bătrân al satului», *gradski kmet* «primar»).

2.1. În MDA 2001: 495 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chimet** sm [At: GIUGLEA-VÂLSAN, R. S./ Pl: ~uri/ E: srb **kmèt**] (Sbm) Consilier comunal”.

2.2. Tot în MDA 2001, dar la p. 749, este lucrat (și) articolul lexicografic independent:

„**cumăt** *sm* [At: CADE/ V: ~**met**/ Pl: ~*meți*/ E: srb **kmet**] (Ban; sbm) **1** Jurat. **2**. Consilier comunal”.

2.2.1. În MDA 2001: 750 este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**cumet** *sm* vz **cumăt**”.

3. În DELR 2015: 203 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CHIMET** s. m. (la românii din Serbia) «c o n s i l i e r comunal – conseiller communal» 1913.

Scr. *kmet* «primar comunal, judecător comunal» (< *kümeti* < lat. med. *comes*, *-itis*). [...]”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa că pentru formele lexicale regionale **chimét**, **cumăt** și **cumét** care, formal și semantic, < scr. **kmet** (v. Gămulescu 1974: 124), redacția DA 1940 elaborează și publică, greșit, două articole lexicografice independente (v., *supra*, I.1. și I.2.), soluție lexicografică adoptată, mecanic, și de redacția MDA 2001 lăsându-ne să înțelegem că, lexicologic, am avea două unități lexicale, **chimét**, pe de o parte, și **cumăt** (cu varianta lexicală **cumét**), pe de altă parte.

2. Spre deosebire de DA 1940 și MDA 2001, redacția DELR elaborează un singur articol lexicografic independent, omițând, însă formele lexicale **cumăt** și **cumet**. Tot un singur articol lexicografic elaborează și Gămulescu 1974: 124, omițând, însă, forma lexicală **chimet**.

3. În al treilea rând, vom observa că, în DA 1940, varianta lexicală **cumet** a formei-titlu **cumăt** nu apare și la locul ei alfabetic ca articol lexicografic de trimitere.

4. În al patrulea rând, vom observa că, în MDA 2001/495, pentru forma-titlu **chimét** = s. m. se menționează, în mod evident greșit, că pluralul acestei forme lexicale ar fi *chimeturi*.

5. În al cincilea (și ultimul) rând, redacția ieșeană a DLR, s. n., litera C va elabora, desigur, doar un articol lexicografic independent, cu forma-titlu **chimét** și variantele lexicale: **cumet**, **cumăt**.

6. CHINTUȘ = CLENTUȘ = CLIENTUȘ = C Ó N T Ă Ș

I. Articole lexicografice:

I.1. În DA 1940: 743–744 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**CŌNTĂȘ** s. a. (Îmbrăc.) 1⁰. *Pelisse*. 2⁰. *Espèce de vêtement de dessus*. 1⁰. (Mai de mult) Haină bărbătească de deasupra, de modă apuseană (poloneză), lungă și blănută, purtată de domni și boieri. [...]. [Plur. *contășe*.] Și: **cŏnteș** s. a., **contós** s. a.; ANON. CAR. **cŏntuș** s. a.; (< ung. *köntös* «haină»; azi în Banat); **chínteș** s. a. [...], **chintúș** s. a. = laibăr, brusliuc, pieptar de lână fără mâneci (H. 18, 279), **clientúș** s. a. = pieptar de dimie, GR. BĂN./ D i m i n u t i v: [...]/ D e r i v a t e [...]. – Din pol. **kontusz**, (cf. ung. *köntös* [sic!], bg. *kontóš*, v.-sârb. *kontušu*, n.-sârb. *kuntaš*, rus.-dial. *kuntošu*, turc. *kontoš* [...])”.

1.1.1. Și tot în DA 1940, dar la alte pagini, sunt lucrate și următoarele articole lexicografice de trimitere:

1.1.1.1. „**CHÍNTEȘ** s. a. (Îmbrăc.) v. **contăș**” (p. 365).

1.1.1.2. „**CHINTÚȘ** s. a. (Îmbrăc.) v. **contăș** (p. 365).

1.1.1.3. „**CLIENTÚȘ** s. a. (Îmbrăc.) v. **contăș** (p. 553).

1.1.1.4. „**CŌNTEȘ** s. a. (Îmbrăc.) v. **contăș** (p. 746).

1.1.1.5. „**CŌNTOȘ** s. a. (Îmbrăc.) v. **contăș**” (p. 749).

1.1.1.6. „**CŌNTUȘ** s. a. (Îmbrăc.) v. **contăș**” (p. 757).

1.2. În DA 1940: 548 este lucrat următorul articol lexicografic (v., *infra*, II.1.):

„**CLENTÚȘ** s. a. (Îmbrăc.) *Gilet*. – (Banat) Pieptar (H. XVIII 269) bărbătesc din pănură, fără mâneci (Com. COCA), prâsluc. [Și: **clintúș** s. a. Pieptariul, carele se numește și prâsluc, ciurtariu și *clintuș*, e un veșmânt din lână albă sau vânăată, [...]. LIUBA-IANA, M. 18.] – Hiperurbanism (de pe vremea când *cl'* devenea *ch*) din *chentuș* (*chintuș*), iar acesta din ung. **köntös** «haină», cf. c o n t ă ș”.

1.2.1. Și tot în DA 1940, dar la p. 556, este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**CLINTÚȘ** s. a. (Îmbrăc.) v. **clentuș**”.

2.1. În MDA 2001: 498 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chintuș** *sn* [At: CUV. D. BĂTR. I, 251/ V: ~teș/ Pl: ~e/ E: mg **köntös**] (Ban) 1 Laibăr. 2 Pieptar de lână fără mâneci”.

2.1.1. Tot în MDA 2001: 498 este lucrat (și) următorul articol lexicografic de trimitere:

„**chinteș** *sn* vz **chintuș**”.

2.2. În MDA 2001: 565 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**clentuș** *sn* [At: H XVIII, 269/ V: **clin**~/ Pl: ~e/ E: *nct*] (Ban) **1** Pieptar din pânură. **2** Veșmânt din lână albă sau gri, nedefinit mai îndeaproape”.

2.2.1. În MDA 2001: 568 este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**clintuș** *sn* vz **clentuș**”.

2.3. În MDA 2001: 498 este lucrat și următorul articol lexicografic independent:

„**clientuș** *sn* [At: GR. BĂN./ Pl: ~e/ E: mg **köntös**] (Reg) Pieptar de dimie”.

2.4.1. În MDA 2001: 647 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**contăș** *sn* [At: NECULCE, ap. LET. II, 203/32/ V: ~teș, ~toș, ~tuș/ Pl: ~e/ E: pn **kontusz**] [... = 4 sensuri, n. n. I. M.]”.

2.4.2. Tot în MDA 2001, dar la alte pagini, sunt lucrate următoarele trei articole lexicografice de trimitere:

2.4.2.1. „**contes** [sic!] *sn* vz **contas** [sic!]” (p. 648).

2.4.2.2. „**contoș** *sn* vz **contăș**” (p. 649).

2.4.2.3. „**contuș** *sn* vz **contăș**” (p. 656).

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa că, pentru una și aceeași unitate lexicală multiformală, redacția DA 1940 elaborează două articole lexicografice, un articol lexicografic independent (= cel de sub I.1.1.), consacrat formei-titlu **cóntăș** și celor șase forme lexicale considerate variante lexicale (**chínțeș**, **chintúș**, **clientúș**, **cónțeș**, **cóntoș** și **cóntuș**), pe de o parte, iar, pe de altă parte, un (al doilea) articol lexicografic consacrat formei-titlu **clentuș** și variantei lexicale **clintúș**, precizând că forma lexicală **clentuș** este, desigur, aceeași cu forma (tot bisilabică) scrisă **clientuș**, formă lucrată în DA 1940 ca variantă lexicală a formei-titlu **contăș** (v., *supra*, I.1.1.3.), iar în MDA 2001: 498 (v., *supra*, I.2.3.) ca formă-titlu (cu varianta lexicală **clintuș**, înregistrată doar în MDA), adică, (și) altfel spus, ca un cuvânt aparte. Ținând seama de organizarea și permanenta (cel puțin principial) deschidere a fișierului marelui dicționar academic al limbii române, pe de o parte, și, pe de altă parte, de faptul că materialul redactat, revizuit de Sextil Pușcariu, se tipărea fragmentar (în coli tipografice) înainte de publicarea în volum, prezența în volumele tipărite, pentru una și aceeași unitate lexicală, a două (sau chiar mai multe) articole lexicografice este (precum am semnalat în legătură cu alte cuvinte discutate în notele noastre lexicografice) pe deplin motivată. Nemotivat, însă, este faptul că în cazul formelor lexicale **clentuș** și **clintuș** nu s-a redactat, (și) formal, un articol lexicografic recuperator, pentru că (cel puțin pentru noi), în mod foarte clar, din punctul de vedere al conținutului acestui articol lexicografic,

ne găsim în fața unui alt articol lexicografic întregitor, întregire pe care redacția MDA ar fi trebuit, desigur, să o îndeplinească, operație științifică pe care, însă, nu avea cum să o îndeplinească din moment ce, în îndeplinirea prematură a acestui foarte ciudat dicționar academic, nu s-a adoptat o reredactare critică și întregitoare (exceptând neologismele) a DA (via DA ms) și DLR (s. n.).

2. În al doilea rând, vom observa și preciza că redacția MDA, pentru același material lexical *regional* (astăzi), a redactat și publicat, *nemotivat*, nu un singur articol lexicografic *independent*, cuprinzând, sub forma-titlu **cóntăș**, toate formele lexicale înregistrate de DA și DA ms (inclusiv forma **chentuș**, menționată de DA 1940: 548, în cadrul secțiunii de etimologie), ci, din păcate, nici mai mult – nici mai puțin decât *patru* articole lexicografice independente, lăsându-i pe cei ce vor să se instruiască consultând acest dicționar să înțeleagă că, în realitate, am avea, lexicologic evaluate aceste forme lexicale, nu un singur cuvânt poliformal, ci patru unități lexicale =, adică, patru cuvinte cu patru semne lingvistice lexicale.

3. În al treilea (și ultimul) rând, vom mai spune că redacția ieșeană a DLR, s. n., litera *C* va avea de elaborat doar un singur articol lexicografic independent, cu forma-titlu **cóntăș** și etimologie multiplă.

Notă. Pentru forme, sensuri și etimologie, a se vedea, cu mare folos (și) lexicografic, studiul de referință al expertei noastre nr. 1 în terminologia portului popular românesc, distinsa etnolingvistă Zamfira Mihail, din cartea căreia consacrată acestei terminologii îmi îngădui, încheind această notă lexicografică, să reproduc următoarele fraze:

„Numele hainei a pătruns în lb. rom. pe mai multe căi. În Mold., Munt., Dobr. și prin Olt. termenul care apare în formele *contăș*, *conțeș*, *contoș*, *contuș* este sigur din pol. *kontusz*, alături de care se poate cita tc. *kontoș* și chiar scr. *kontuš*. Forma *contuș* din ANON. CAR. poate fi din scr.

Termenul de astăzi din graiurile din Trans. și Ban. are forme cu *che-*, *chi-*: *chentuș* [...], *chintúș* [...], *chinteș*, *chintiș*, *chentuș* [...]. El face parte dintre împrumuturile din lb. magh. (< *köntös*, cf. *kentes*, *kentös*, *köntes*, *köntüs* TEW 258).

Variantele fonetice care se delimitează pe arii distincte indică clar că termenul are etim. multiplă în lb. rom. și istoria sa are două etape: 1. denumire a piesei din costumul de curte; 2. denumire a piesei din costumul popular. În Trans., Ban., Criș., Maram. termenul a fost împrumutat direct ca denumire a piesei din costumul popular. Etim. multiplă indică CADE, SD, DM” (Mihail 1978: 119).

7. DAIÁC¹

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1949: 27 este lucrat următorul articol lexicografic *independent*:

„**DAIÁC** s. m. (Pesc.) *Pilotis*. – Unul din stâlpii pe care se reazimă, cătră apă, schela pescărească. *De daiacul de sus e legată sârma ținătoare* ANTIPA, P. 382. – Cf. bulg. *dalian*, sârb. *daljan* «un instrument de prins pești»”.

2. În MDA 2002: 6 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**daiac**¹ *sn* [At: ANTIPA, P. 382/ S și: *daeac*/ Pl: ~aci/ E: nct] (Reg) Stâlp de susținere Si: *pilot*”.

3. În DLR 2006: 31 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**DAIÁC** s. n. (Regional) *P i l o t²* (1). *Cei doi piloți dinspre apă se numesc daeaci*. ANTIPA, P. 382. *De daecul de sus e legată sârma ținătoare*. id. *ib.*, cf. MDA. – Pl.: *daiaci*. – Din tc. **dayak**”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom preciza că articolul lexicografic din DLR 2006: 31 a fost redactat (nu, însă, și definitivat pentru tipar) până în anul 1996, cum rezultă, clar, din fragmentul **dăbilă – davlagiu**, revizuit (pentru utilizarea materialului din ALR I și II) de Doina Grecu și subsemnatul în anul 1996, cum, epistolar, l-am înștiințat pe regretatul mare lingvist Marius Sala în 21 martie 2005. Am ținut să facem această primă precizare pentru a înțelege de ce articolul din MDA 2002: 6 (vezi-l, *supra*, I.2.) seamănă și nu seamănă cu articolul din DLR 2006: 31. În realitate, trebuie spus, pentru rigoare, că articolul din MDA seamănă leit cu articolul din DLR ms.

2. În al doilea rând, trebuie musai să precizăm că sursa „ANTIPA, P. 382” constituie nu numai prima atestare a cuvântului **daiác**, dar și u n i c a atestare pe care, până acum, au avut-o la îndemână redacțiile DA, DA ms, DLR ms, MDA și DLR, s. n.

Notă. Informația comunicată mai sus este rezultatul unei documentări fulger înfăptuite de noi și nu, din păcate, din lectura articolului publicat în MDA 2002/6, cum era firesc dacă și numai dacă redacția MDA ar fi procedat precum redacția DELR, care, în astfel de situații, a folosit, corect, termenul *hapax*, plasat înaintea sursei, adică: „hapax ANTIPA, P. 382” și nu doar: „ANTIPA, P. 382”, ca în cazurile când „cuvânt-titlu” este atestat și în alte surse.

3. În al treilea rând, după precizările de sub observația nr. 2., menționarea din MDA 2002: 6: „S și: *daeac*” =, corect, „Scrie *daeac*”.

4. În al patrulea rând, vom observa că MDA este citat, ca sursă, în DLR 2006: 31. Citarea MDA, ca sursă în redactarea articolelor din DLR (s. n.), este (iertată să-mi fie exprimarea) hilară.

Notă. Pentru citarea MDA, ca sursă lexicografică în redactarea DLR (s. n.), v. Mării 2022: 355, nota lexicografică 2.17.

5. În al cincilea rând, vom observa că, referitor la genul regionalismului în discuție, DA menționează: substantiv masculin, pe de o parte, iar, pe de altă parte, MDA și DLR, substantiv neutru, deși MDA 2002: 6 și DLR 2006: 31 indică, pentru categoria morfologică a numărului, forma de plural: *daiaci*, formă atestată de „ANTIPA, P. 382”, dar pe care, neînțelegând de ce, redacția DA nu o menționează, indicând, însă, corect, că avem de-a face cu un substantiv masculin și nu cu unul de genul neutru.

6. În al șaselea rând, vom observa că etimologia cuvântului nu este necunoscută, cum menționează redacția MDA, ci ea este foarte bine cunoscută încă din 1960. Este adevărat că etimologia propusă de redacția DA 1949: 27 este greșită (v. mai jos), dar tot atât de adevărat este că etimologia corectă, preluată de redacția bucureșteană a DLR 2006: 31, a fost dată de eminentul lingvist Vladimir Drimba în următoarea notă etimologică:

„**daiac** «unul din stâlpii pe care se reazemă, către apă, schela pescărească», pentru care DA trimite la bg. *dalian* și scr. *daljan* «instrument de prins pești», este în realitate de origine turcă: *dayak* «reazem, rezemătoare, proptea»” (Drimba 1960: 22, notă reproducă, întocmai, în Drimba 2001: 292).

Aceeași etimologie a fost dată, necunoscând nota lui Vladimir Drimba, și de Emil Suci:

„**daiac** s. m. «stâlp de susținere, pilon, pilot pe care se sprijină, în partea dinspre apă, schela la care acostază bărcile pescărești» este înregistrat în DA (cu un citat din Antipa, P.), fiind comparat, pentru etimologie, cu bg. *dalian*, scr. *daljan* «un instrument de prins pești». Explicația sa etimologică este însă alta: tc. *dayak* «reazem, proptea, stâlp de susținere, pilon, arac, suport» (TS, Redhouse, Youssouf), specializat în română pentru domeniul pescuitului” (Suci 2006: 58–59).

7. În al șaptelea (și ultimul) rând, vom mai observa că, în MDA 2002: 6, în menționarea sinonimului, formularea corectă este nu: „Si: *pilot*”, ci, conform normelor lexicografice adoptate, „Si: *pilot*²”, precizând că, după sinonimul *pilot*², trebuie indicată, între paranteze rotunde, și cifra sensului (= noțiunii = lucrului/obiectului = referentului etc.) termenului **pilot**², sens pentru care, exclusiv dintr-o perspectivă onomasiologică, **daiac**¹ și **pilot**² sunt sinonime perfecte **nonfuncționale**, cum sunt, de fapt, majoritatea termenilor dacă și numai dacă îi evaluăm, **realist**, **nu** de la stânga la dreapta semnului lingvistic **lexical** binar = bimembru (=, adică, schematic, de la $E \rightarrow „C”$), punct de vedere ce aparține (totdeauna) lexicologului semasiolog și lexicografului (semasiolog, prin excelență), **ci** de la dreapta la stânga (=, adică, dinspre „C” $\rightarrow E$), punct de vedere ce aparține (totdeauna) **vorbitorului** și lexicologului onomasiolog, realizator, în primul rând, de atlase lingvistice lexicale.

8. DICHILÍN = DE CHILÍN = DI CHILÍN = C H I L Í N

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1940: 355–356 este lucrat următorul articol lexicografic independent de tipul „c u i b l e x i c a l” = familie lexicală:

„**CHILÍN**, -Ă adj. adv. s. a. 1⁰. *Divers, distinct, séparé.* 2⁰. *Séparément.* 3⁰. *Tas.*

1⁰. † A d j. Deosebit, diferit, separat. Cf. LB. [...] / Întrebuințat astăzi, în Transilv., în l o c. a d v. și a d j.) **De chilin** = deosebit, separat, despărțit, la o parte [...]

2⁰. † A d v. Deosebit, separat. Cf. LB. *kilin*’ = seorsim. ANON. CAR.

3⁰. (Rar) S u b s t. Grămadă. *Frunzele* [de tutun] *se pun în chilinuri mici* (grămăzi). I. IONESCU, P. 413. [...] – Din ung. **külön**, idem”.

2.1. În MDA 2001: 494 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**chilin**, ~ă [At: DOSOFTEI, PS. 378/ V: (reg) **cil**~/ Pl: ~i, ~e/ E: mg **külön**] (Írg) 1 a Deosebit. 2–3 (Íla) **De**~ Deosebit. 4–5 (Íal) Separat. 6 av Deosebit. 7 sn (rar) Grămadă”.

2.2. În MDA 2002: 155, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**dichilin** av [At: LEXIC REG. 14/ V: **dec**~/ E: nct.] (Mar) Separat”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa că articolul lexicografic independent **dichilín** (cu varianta lexicală **dechilín**) din MDA 2002: 155 lipsește, pe foarte bună dreptate, din DLR 2007, ceea ce nu înseamnă, însă, că acest articol nu ar fi existat în DLR ms. Mai mult, cel puțin pentru noi (cunoscând conținutul dicționarului și cum a fost el lucrat), articolul cu forma-titlu **dichilín** din MDA (v., *supra*, I.2.2.) constituie rescrierea (= reredactarea) unui articol prezent (până la un moment dat) în DLR ms, abandonat, apoi, de la un moment dat (=, desigur, înainte de predarea la tipar a volumului apărut în 2007), dar care, din păcate, a fost menținut în MDA 2002: 155 (neștiind, ca de atâtea ori, stânga ce face dreapta).

2. În al doilea rând, vom observa că redacția MDA, pentru unul și același conținut lexicografic (omîțând, desigur, familia lexicală = „cuibul lexical” prezent în DA 1940: 355–356), elaborează, greșit, două articole lexicografice independente (v., *supra*, I.2.1. și 2.2.), unul consacrat adjectivului, adverbului și („rar”) substantivului **chilín** (cu varianta lexicală **cilín** și șapte sensuri) < magh. **külön**, iar un al doilea, adverbului (sic!) **dichilín** (cu varianta lexicală **dechilín**, un sens și cu „etimologia necunoscută”).

3. În al treilea rând, vom preciza că forma-titlu **dichilín** și varianta ei lexicală **dechilín** nu au, cum indică redacția MDA, etimologia necunoscută, ci ele, dacă sunt cu adevărat adverbe, provin, precum locuțiunea adverbială **de chilin** (și, desigur, locuțiunea adjectivală **de chilin**), din prepoziția **de** (=, dialectal, *di*) + a d v e r b u l **chilín** sau, poate și mai bine exprimat acest adevăr, din adverbializarea locuțiunii **de chilin** sau ***di chilin**.

4. În al patrulea rând, ne-am întrebat și întrebăm dacă, cu adevărat, formele **dichilín** și **dechilín** sunt reale, adică au fost auzite, iar, apoi, ortografiate ca reprezentând un singur cuvânt sudat (situație în care avem de a face, desigur, cu un adverb și nu cu o locuțiune adverbială) și nu două cuvinte, ortografiate cu blank (situație în care avem de a face, desigur, cu o locuțiune adverbială și nu cu un adverb). În majoritatea surselor consultate de noi (v., spre exemplu, DA 1940: 355–356; ALRT II 1943: 81, 123, 328; Marcu 1960: 164, Tamás 1966: 202; DOOM 2005: 142; Chircu 2022: 150 etc.) este înregistrată doar locuțiunea adverbială **de chilín**. Forma ortografiată **dechilin** este prezentă în LB 1825: 168 (ap. Tamás, *op. cit.*), precum și, mai ales, în LEXIC REG. 1960: 90; LEXIC REG. 1967: 45 (cu accentul pe prima silabă: **déchilin**). În LEXIC REG. 1960: 14, adverbul are forma **dichilín**, formă lexicală numai dialectală, aleasă însă ca formă-titlu, în detrimentul formei (dialectale și) literare **dechilín**. De ce oare?!

5. În al cincilea rând, ne-am întrebat și ne întrebăm dacă ortografierea (în LEXIC REG. 1960, 1967) **dechilín**, **déchilin** și **dichilín** (ceea ce, automat, înseamnă că gramatical ele sunt adverbe) și nu **de chilín** sau **di chilín** (ceea ce, automat, înseamnă că gramatical ele sunt locuțiuni adverbiale) aparține autorilor listelor de regionalisme sau, cum am fost tentați să credem, celor doi redactori ai volumelor precitate. Ortografierea **dechilín**, **déchilin**, **dichilín** poate aparține, cu siguranță, autorilor dacă și numai dacă vom admite că formele rostite și auzite reprezintă un singur cuvânt și nu două – aparțin, de fapt, nu vorbirii normale, ci unei vorbiri allegro.

6. Referitor la reredactarea articolului lexicografic **chilín**, -ă din MDA 2001: 494 (v., *supra*, I.2.I.), avem de făcut următoarele observații (nu însă înainte de a preciza că articolul din MDA rescrie articolul din DA 1940: 355–356):

6.1. Forma lexicală **chilín** nu este una regională, cum menționează redacția MDA, ci, folosind terminologia (exactă, a) DA, una dialectală, redată literalizat. Redată literarizat, această formă lexicală (prezentă, desigur, în graiurile în care lui *k* = **chi** literar și etimologic îi corespunde, legic, *ĉ* = *ci*) devine (în haina-i de sărbătoare) **chilín**, precum forma-titlu.

6.2. N-am înțeles și nu înțelegem de ce, în partea semasiologică a articolului, nu este înregistrată și locuțiunea adverbială **de chilin**, așa cum este înregistrată locuțiunea adjectivală **de chilin**?!

6.3. Dacă pentru valoarea adjectivală a cuvântului-titlu **chilín**, -ă, pluralul feminin în *-e* este atestat de redacția DA în citatele menționate, pluralul masculin în *-i* nu este atestat în DA, astfel încât întrebăm dacă el este real sau este o creație a redacției MDA?

6.4. Pentru valoarea substantivală a lui **chilín**, în DA este atestat pl. *chilinúri*, nemenționat în MDA.

7. În al șaptelea (și ultimul) rând, considerăm că redacția ieșeană a DLR, s. n., litera C trebuie să elaboreze un singur articol lexicografic independent.

9. DITÉI = GHICHÉI

I. Articol lexicografic:

În MDA 2002: 188 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„ditei *sn* [At: ALR I, 821/355/ Pl: ~uri/ E: nct] (Reg) Coviltir”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom preciza că, în sursa exact indicată, s-a înregistrat, pentru noțiunea „coviltir”, în notație fonetică forma lexicală *d'it'ěi*, cu precizarea informatorului că „aici nu umblă”, adică, altfel spus, că referentul (= desemnatul) nu este utilizat în localitatea Firiza (=, astăzi, localitate componentă a orașului Baia Mare).

2. În al doilea rând, vom preciza că forma-titlu **ditéi** este greșit literarizată, fiind, recurgând la formula utilizată (frecvent chiar) de redacția DA în asemenea cazuri, o formă scrisă greșit. Corect literalizată, forma fonetică *d'it'ěi* trebuie ortografiată **ghichéi**, formă ce, în acest caz, coincide cu forma obținută prin literarizare.

3. În al treilea rând, forma lexicală **ghichéi** este înrudită etimologic, formal și semantic (= semasiologic), cu formele lexicale **ghichín** și **ghechín**, pentru care a se vedea Mării 2022: 356, nota 2.18.

4. În al patrulea rând, vom preciza că forma-titlu din MDA (v., *supra*, I.1.) nu are etimologia necunoscută, ci ea provine din magh. **gyékény** (v. Mării 2022: 356).

5. În al cincilea (și ultimul) rând, vom mai spune că redacția clujeană a DLR, s. n., litera G va elabora un singur articol lexicografic independent pentru valorificarea lexicografică a formelor lexicale **ghichín**, **ghechín** (v., pentru aceste două forme, Mării 2022: 356), **ghichéi** și **zichéi** (indiferent cum se explică apariția acestei forme înregistrate tot în ALR I 821, punctul de anchetă 357 = Berința, tot o localitate maramureșeană), dintre care una va avea statut lexicografic de formă-titlu, iar celelalte trei fi-vor variante lexicale.

10. LICASTĂU

I. Articole lexicografice:

I.1. În DLR 2008: 34–35 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**LICASTĂU** s. n. (Prin Transilv.) Priboi¹ (1). Cf. CL 1956, 162, SCL 1959, 217, ALR SN II h 545. ♦ (Regional) Daltă (Groși – Baia Mare). Cf. ALR SN II h 546/349, ALRM SN I h 365. ♦ (Regional) Potricală (1) (Sânmihaiu Almașului – Zalău). Cf. ALR II 6624/284. – Pl.: *licastăuă*. – Și: (regional) **licostău** (ALR SN II h 545/574), **iucastău** (CL 1956, 162, SCL 1959, 217, ALR SN II h 545), **iucostău** (ALR SN II h 545) s. n. – Din magh. **lyukasztó**, dial. **likasztó**”.

1.2. Tot în DLR 2008, dar la p. 54, este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**LICOSTĂU** s. n. v. **licastău**”.

2.1. În MDA 2003, III: 360 este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**licastău** *sn* [At: CL 1956, 162/ V: (reg) **inc~**, **incos~**, **~cos~**/ Pl: *~tauă*/ E: mg **lyucasztó**] 1 (Trs) Priboi. 2 (Reg) Daltă. 3 (Reg) Potricală”.

2.2. În MDA 2003, III: 364 este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:

„**licostău** *sn* vz **licastău**”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom preciza că articolul publicat în MDA 2003, III: 360 (v., *supra*, I.2.1.) a fost redactat pe baza informației lingvistice, organizate lexicografic în maniera promovată în lexicografia românească de către redacția DLR (s. n.), informație transmisă (la cerere) redacției MDA de către redacția clujeană a DLR, în perioada când, la Cluj, se lucra de zor la partea a 2-a a literei *L*, porțiunea *li – luzulă*.

2. În al doilea rând, vom preciza că variantele lexicale **incastău** și **incostău** trebuie citite **iucastău**, **iucostău** (cum, corect = real, apar ele în DLR 2008: 35).

3. În al treilea rând vom sublinia că variantele **incastău*** și **incostău*** nu apar, din fericire, și la locul lor alfabetic, ca articole lexicografice de trimitere.

4. În al patrulea rând, vom preciza că etimonul **lyucasztó** =, ortografiat corect, **lyukasztó**, adică cu grafemul **k** (ce corespunde lui **c** rom.) și nu cu grafemul **c** (ce corespunde lui **ț** rom.).

5. În al cincilea (și ultimul) rând, vom mai preciza că redacția clujeană a DLR, s. n., litera *I* va elabora două articole lexicografice de trimitere pentru formele lexicale reale **iucastău** și **iucostău** (vezi în DLR 2008: 35) și nu și pentru irealele forme lexicale **incastău** și **incostău**, prezente, din păcate (indiferent de explicația prezenței lor), în MDA 2003, III: 360.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALR I 1938 = *Atlasul lingvistic român*. Partea I, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Sever Pop, vol. I, Sibiu – Leipzig, Otto Harrassowitz.
- ALR II 1940; 1956 = *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu – Leipzig, 1940, Otto Harrassowitz; *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a, serie nouă, de Emil Petrovici, redactor principal: Ioan Pătruț, vol. I, București, 1956, Editura Academiei .
- ALRT II 1943 = Emil Petrovici, *Texte dialectale culese de...* Suplement la *Atlasul lingvistic român* II, Muzeul Limbii Române, Sibiu – Leipzig.
- CADE 1931 = I.-Aurel Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-Aurel Candrea, Partea II: *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu, București, Editura Cartea Românească.
- Chircu 2022 = Adrian Chircu, *Adverbul în graiurile bistrițene*, în *In Honorem Magistri Dumitru Loșonți – 80*, editori: Rozalia Colciar, Adelina Emilia Mihali, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, p. 140–161.
- DA 1940, 1949 = *Dicționarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul I, partea II: C, 1940; tomul I, partea III, fascicula I: D–de, 1949, București.
- DELR 2011, 2015, 2018 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I, A–B, 2011; vol. II, partea 1: ca – cizmă, 2015; vol. II, partea 2: clac – cyborg, 2018, București, Editura Academiei Române.
- DLR 2006, 2007, 2008 = Academia Română, *Dicționarul limbii române (DLR)*, serie nouă, tomul I, partea a 3-a, litera D: d – deînmulțit, 2006; tomul I, partea a 5-a, litera D: deținut – discopotiriu, 2007; tomul V, litera L: li – luzulă, 2008, București, Editura Academiei Române.
- DOOM 2005 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Drimba 2001 = Vladimir Drimba, *Cercetări etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic (colecția „Etymologica” 8).
- Gămulescu 1974 = Dorin Gămulescu, *Elemente(le) de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*, București – Pančevo, Editura Academiei – Novinsko preduzeće „Libertatea”.
- Gheție, Mareș 1974 = Ion Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei.
- LB 1825 = *Lexiconul de la Buda* (v. acum și ediția amendată și prelucrată electronic, coordonată de Maria Aldea).
- LEXIC REG. 1960; 1967 = Societatea de Științe Istorice și Filologice, *Lexic regional*, redactor coordonator: Gh. Bulgăr, București, Editura Academiei, 1960; vol. 2, redactor coordonator: Lucreția Mareș, București, Editura Științifică, 1967.
- Marcu 1960 = Traian Marcu, *Glosar dialectal din comuna Deda, raionul Toplița, Regiunea Autonomă Maghiară*, în „Materiale și cercetări dialectale”, I, p. 143 ș.u.
- Mării 2004 = I. Mării, *Contribuții la lingvistica limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.

- Mării 2021 = Ion Mării, *Rescrierea articolelor lexicografice întregitoare (= recuperatoare) din DLR (serie nouă) în MDA. Însemnare lexicografică*, în „Caietele Sextil Pușcariu”, V, Cluj-Napoca, Scriptor•Argonaut, p. 143–163.
- Mării 2022 = Ion Mării, *Deosebiri de conținut lingvistic existente între DLR (s. n.) și MDA, literele D și L. Însemnare lexicografică*, în *In Honorem Magistri Dumitru Loșonți – 80*, editori: Rozalia Colciar, Adelina Emilia Mihali, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, p. 342–365.
- MDA 2001; 2002; 2003, III = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, vol. I, A–C, 2001; vol. II, D–H, 2002; vol. III, I–Pr, 2003, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Mihail 1978 = Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, București, Editura Academiei.
- NALR–Ban. 1980 = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, vol. I, București, Editura Academiei.
- Petrovici 1935 = Emil Petrovici, *Graiiu carășovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*, București.
- Petrovici 1988 = Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*, vol. redactat de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară.
- Suciu 2006 = Emil Suciu, *Cuvinte românești de origine turcă*, București, Editura Academiei Române (colecția „Etymologica” 21).
- Suciu 2010 = Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române*, II. *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, Editura Academiei Române.
- Tamás 1966 = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Budapest, Akadémiai Kiadó.

LEXICOGRAPHICAL NOTES

ABSTRACT

The author presents 10 lexicographical notes (1) **chici** = **clici**; (2) **chilăvîță**; (3) **chilî** = **pilî**; (4) **chilîp** = **căleáp**; (5) **chimét** = **cumăt**; (6) **chintúș** = **clentúș** = **clientúș** = **cóntăș**; (7) **daiác**¹; (8) **dichilîn** = **de chilîn** = **di chilîn** = **chilîn**; (9) **ditéi** = **ghichéi**; (10) **licastáu**. Directly, these notes critically (but not criticistically) refer to the MDA, in the second section dedicated to commentaries; indirectly, they refer, based on the files collected, to the editing of the DLR, the old series (= DA) and also DLR, the new series.

Keywords: *lexicography, lexicology, etymology, chici = clici, chilăvîță, chilî = pilî, chilîp = căleáp, chimét = cumăt, chintúș = clentúș = clientúș = cóntăș, daiác¹, dichilîn = de chilîn = di chilîn = chilîn, ditéi = ghichéi, licastáu.*